

UOT:82-1

POEZİYADA TƏBİƏT- CƏMİYYƏT ARASINDAKI ZİDDİYYƏTLƏR

Vəliyeva Ceyran Elşən qızı
Gəncə Dövlət Universitetinin doktorantı
Mingəçevir Dövlət Universitetinin müəllimi
caa.vab@mail.ru

Xülasə: *Məqalədə poeziyada təbiət - cəmiyyət arasındakı ziddiyyətlərdən bəhs edilmişdir. Təbiətlə cəmiyyət arasındakı əlaqəni müxtəlif istiqamətlərdə öyrənmək olar. Təbiət hər şeydən əvvəl insanın təbii şəraitidir. İnsan başqa canlı orqanizmlər kimi təbiətin bir parçasıdır. İnsanın başqa canlılardan fərqliliyi onun sosial varlıq olmasıdır. Cəmiyyətlə təbiət arasındakı əlaqə təbii mühitdən istifadəni və təbiətin mühafizəsini, insan fəaliyyətinin iki əsas növünü əhatə edir. Bu məqalədə yaraçılığında təbiət - cəmiyyət münasibətlərindən bəhs edən bir çox sənətkarların adları çəkilmiş, xüsusilə də Mikayıl Müşfiqin, Əhməd Cavadın, Yaqub Mahirin, Səməd Vurğunun, Zəlimxan Yaqubun, Süleyman Rüstəmin, Nəbi Xəzrinin, Məmməd Arazın, Bəxtiyar Vahabzadənin mövzu ilə bağlı poeziyasından ətraflı danışılmış və bəzi şeirlərdən nümunələr göstərilmişdir.*

Açar sözlər: poeziya, təbiət, cəmiyyət, şair, ziddiyyət

Ключевые слова: поэзия, природа, общество, поэт, противоречие;

Key words: poetry, nature, society, poet, contradiction.

Giriş: Təbiətlə cəmiyyət arasındakı əlaqə sadə deyildi. Yaxınlıq və ziddiyyətin mövcudluğu bu gün də aktuallığını qoruyub saxlamışdır. Çünki insan varlığı mühüm bir vəziyyət kimi bu münasibətlərlə birbaşa bağlıdır. Təbiət anlayışına ifadə olunan mənalar tarixin müxtəlif dövrlərində müxtəlif olmuşdur. İstənilən xalqın danışdığı dilində təbiətlə cəmiyyət arasındakı münasibət və onların qavranılması meqa, makro və mikro aləmlərdə mövcud olan özünəməxsus xüsusiyyətləri olan obyektlər kimi təbiətin əsası kimi başa düşülürdü. Digər tərəfdən, təbiət həm də insanların yaşadığı cəmiyyətdə fəaliyyət mühiti kimi qəbul edilir. Cəmiyyətin varlığı insanların dünyada ictimai münasibətlərdə olması rakursundan qəbul edilir. Yəni sosial fəaliyyətin təbiət aləmə aid olduğu güman edilir. Bunlar insan həyatının mənasını, mahiyyətini və varlığını xarakterizə edir. İnsanın təbiətlə münasibətindəki tarixi dəyişiklik də bu mahiyyətdən irəli gəlir.

Təbiət və İnsan: Təbiəti insansız və ya insanı təbiətsiz düşünmək mümkün olmadığı kimi, cəmiyyəti də insansız və ya insanı cəmiyyətsiz düşünmək mümkün deyil. Cəmiyyətin inkişafı bu məsələni dərk etməklə tənzimlənir. Burada təbiət-cəmiyyət münasibətlərində və bu münasibətlərin tənzimlənməsində ziddiyyətin olması mühüm problem kimi qəbul edilir. Bunun nəticəsidir ki, insan təbiəti nə qədər yaxşı dərk edirsə, cəmiyyətin inkişafına bir o qədər töhfə verir. Təbiət elə bir varlıq formasıdır ki, onun daxilində baş verənlər təbii qanunların təsiri nəticəsində meydana çıxır. Cəmiyyətdə bu münasibətləri insanlar özləri yaradır və təşkil edirlər. İnsanların cəmiyyət daxilində qurduğu münasibətlər təbiətə zidd olmamalıdır. Fərdlər və cəmiyyətlər təbiətin mövcudluğuna və qorunmasına cavabdehdir. Təbiət insanın varlığını və həyatını təmin etməklə yanaşı, həm də insan fəaliyyətində cəmiyyət və keyfiyyət dəyişikliklərinə səbəb olur. Elmin müxtəlif sahələrində təbiətlə cəmiyyət arasındakı ziddiyyətə müxtəlif yanaşmalar yaranmışdır. Ədəbiyyatda da belə yanaşmalara rast gəlirik. Xüsusilə poeziyamızda təbiət-cəmiyyət münasibətindən bəhs edən şairlərə rast gəlirik. Ədəbiyyatımızda təbiətlə ictimai həyat münasibətindən bəhs edən çoxlu ustad şairlər yetişmişdir.

Bədii nümunələrdə təbiət: Bu şairlərdən biri də Mikayıl Müşfiqdir. Bu şair daha çox lirik-romantik şair kimi tanınır. O, Azərbaycan ədəbiyyatında özünəməxsus üslubu ilə seçilir. M.Müşfik yazı-yaradıcılıq sevgisi, şövqlü ilhamı ilə lirik şeirin sərhədlərini aşmış, dövrün tələblərinə uyğun şeirlər yazan bir şair idi. Şair müxtəlif forma və məzmunlu şeirləri ilə Azərbaycan ədəbiyyatının və poeziyasının inkişafında mühüm yer tutur. Müşfiqin ictimai həyatın bir çox nüanslarını əks etdirən şeirlərində təşviş və ruhi depressiya aydın görünür.

M.Müşfiqin şeirlərindəki obrazlar insan və təbiət əhval-ruhiyyəsinin harmoniyasını göstərir. Şair vurğulamaq istəyir ki, insan təbiətdən asılı olduğu kimi, təbiətin gözəlliyi də insandan asılıdır. M.Müşfiqin poeziyasında təbiət obrazı qəhrəmanın psixoloji durumunun əksi olmaqla yanaşı, həm də gözəlliyinin tərkib hissəsidir. Eyni zamanda təbiətlə insanın harmoniyasında ictimai obrazın daşıyıcısı kimi aparıcı rol oynayır. Təbiət və insan duyğularına aid mövzularla yanaşı, ictimai-siyasi mövzulardan da bəhs edən romantik ədəbiyyat cərəyanının əsas nümayəndələri bunlardır: A. Divanbəyoglu, A. Cavad, A. Səhhət, H. Cavid və M. Hadi.

Əhməd Cavad müharibələrə nifrət edirdi və belə müharibələrin insanların yaddaşından, həyatından silinməsinə istəyirdi. Bu səbəbdən də o, şeirlərində müharibənin bütün canlıların həyatına təsir etdiyini ifadə edir. Bəkir Nəbiyev yazır: “Əhməd Cavad müharibənin bütün mənfi cəhətlərindən danışır, göstərir ki, müharibə uşaqları öldürür, yolları boşaldır, təbiəti məhv edir, cəmiyyətin adət və ənənələrini pozur. O, insanlara ondan uzaq durmağı tövsiyə edir” [9, s.60].

Yaradıcılıq yolu hələ kifayət qədər öyrənilməmiş, sənətkar dostları və müasirləri haqqında yalnız müsbət fikirlər söylənilən Yaqub Mahirin poetik irsi 20-ci əsrin ikinci yarısı və XXI əsrin ilk onilliklərinə təsadüf edir. Şairin gənclik illərində yazdığı mühüm şeirləri görkəmli şair Mirzə Ələkbər Sabirin yaradıcılığından ilhamlanan satiralar olsa da, lirik şeir 20-ci əsrin 90-cı illərinin ortalarından gündəmə gəlir. İstedadlı şair əsərlərində qəzəl, gəraylı, qoşma janrlarına üstünlük verib. Eyni zamanda o, əxlaqi-didaktik, ictimai-siyasi, təbiət və məhəbbət mövzularından bəhs edən, dövrünün aktual problemlərini ifadə edən əsərlər yazmağa nail olmuşdur.

Yaqub Mahir poeziyası öz müasirlərinin poeziyasından özünəməxsus nəqletmə gücü, üslubu, bədii keyfiyyətləri ilə seçilir. Klassik janrda səlis qəzəllər müəllifi olan Yaqub Mahir heca vəznə ilə yazdığı əsərlərində vətənpərvərliyi, təbiət gözəlliyini, saf məhəbbəti ucaltmış, dövrünün siyasi-ictimai nöqsanlarını tənqid etmişdir. K.F.Adışirinov onun haqqında yazırdı: “Yaqub Mahir öz şeirlərində antisosial cərəyan və hadisələri ələ salaraq tematik olaraq dövrünün nəbzini tuta bilmişdir” [2, s. 13].

“Məhəbbət dediyin təbiətdə, təbiət isə aşığıdır” - böyük şairimiz Səməd Vurğunun bu bədii fikri yazıçılarımız tərəfindən həmişə öz əsərlərində poetik meyar kimi qəbul edilib. Çoxşaxəli və əhatəli bir həyat yaşayan Səməd Vurğunun şeirlərində təbiətə, insanlığa, cəmiyyətə həsr olunmuş şeirlər diqqət mərkəzindədir. Azərbaycan təbiətsevər şairi yaradıcılığa başladığı ilk günlərdən təbiətə və insanlığa heyranlığını, ülvi və saf məhəbbətini ifadə etmişdir. Şairin bu mövzuda yazdığı əsərlərində sərin bulaqlarımız, qartal taclı qayalarımız, torpaqlarımızın bərəkəti, estetik zövqü, mənə gözəlliyi; Ümumiyyətlə, o, yaşadığımız dünyanın füsunkar gözəlliyini gözlərimiz önündə canlandırır. Məmməd Cəfər “Estetik zövq” adlı məqaləsində deyir: “Təbiət estetik gözəlliyin tükənməz mənbəyidir. İnsanın təbiətdən aldığı həzz sonsuzdur. Təbiət insan üçün tükənməz estetik həzz, sağlamlıq və müəllim mənbəyidir” [8, s. 13].

Şairin misralarında kənd təbiəti, kənd həyatı əsas yer tutsa da, şair kənd həyatına yeni bir insanın gözü ilə baxır. S.Vurğun həm şeirlərində, həm də səhnə əsərlərində Azərbaycan təbiətinin füsunkar gözəlliyini böyük şövqlə ifadə etmişdir. Cəlil Abdullayev yazır: “Səməd

Vurğun poeziyasında Azərbaycanın təbiəti, onun torpağı, daşı aydın danışır, cisim və subyektlər canlı varlıq kimi mövcuddur, təbiət də insanlar kimi ölür, əziyyət çəkir, kədərlənir, sevinir. Sadəliyi və səmimiyyəti ilə hər kəsin qəlbinə oxşayan bu sözlər ahəngdar, ritmik, xalq xarakteri daşımaqla yanaşı, həm də gözəl musiqi səsidir. Təbiət S.Vurğunun qələmi ilə insan ruhunun tərcüməçisi kimi təqdim olunur. Bütöv poetik mənərə yaradanda sətirlər arası təbiətə münasibəti ilə bu məqsədinə çatır” [1, s.85].

Ümumiyyətlə, Səməd Vurğunun Azərbaycan təbiətinin gözəlliklərinə həsr etdiyi şeirləri səciyyəvi cəhətlərlə zəngindir. Onun əsərlərində xalq poeziyasının və xalq müdrikliyinin ən gözəl ənənələrini özündə cəmləşdirən, həmvətənlərinə, Vətənə məhəbbətini ən təsirli bədii üsullarla dərk edən yüksək sənət nümunələri var. Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun poeziyasında onun ifadə tərzinin yaratdığı orijinal ahəng və ahəng, folklor düşüncəsindən qaynaqlanan duyğu mühüm yer tutur. Şair bir şeirində yaradıcı ünsürü səciyyələndirən insan və təbiətlə bağlı məqamlara belə diqqət çəkir:

“Bir daş olam, dönəm burda kaş daşa,
Arxa durur, dayaq olur daş daşa.
Min illərdi dağlar verib baş-başa,
Xəbislikdən, xəyanətdən xəbərsiz” [11, s.10].

Nizami Cəfərov Z.Yaqubun yaradıcı şəxsiyyəti haqqında belə qənaətə gəlir: “Zəlimxan Yaqub xalqın milli-dövlət hissələrinin nümayəndəsidir. “Onun yaradıcılığı qarşıya qoyulan şərtlərin tələblərinə cavab verən ədəbi-yaradıcı əsərdir” [3, s.8].

Bu dövrdə digər ədəbi ərazilərdə olduğu kimi, əsrarəngiz Muğan çölləri, tufanlı Xəzər, dəli Kür, dərddli Araz, qartal, palıd, dəmirəğac, xan çinarvə o cümlədən də Çıraqqala, Narınqala, Dəmirqapı Dərbənd, Möminə Xatun türbəsi, Çənlibel, Gəmiqaya, Qavaldaş, Qobustan qayaları, Gülüstən qalası, Əlinçə qalası, Qız qalası kimi tarixi etnoqrafik yerlərə çevrilən abidələr və ən Qaçaq Kərəm, Qaçaq Nəbi, Koroğlu, Babək kimi qəhrəmanlığının, Dədə Qorqud müdrikliyinin hikməti poetik yaradıcılıqda yeni simvolik status qazanır.

Palıd, Çinar, Araz, Kür, Ərk qalası, Savalan, Təbriz və s. kimi məfhumlar kimi poeziyada bütöv, bütöv Vətən obrazının formalaşmasında milli duyğuların fəal rolu xalq şairləri İslam Səfərlinin, Xəlil Rza Ulutürkün, Bəxtiyar Vahəzadənin, Nəbi Xəzrinin, Hüseyn Arifin, Qasım Qasımzadənin, Söhrab Tahirin, Balas Azəroğlunun, Rəsul Rzanın, Süleyman Rüstəmin misralarında bütün ifadələri ilə təzahür edir. Süleyman Rüstəmin “Düşüncələr” şeirində xalqın istiqlal həsrətinin, milli təxəyyülünün, adət-ənənələrinin poetik dili inandırıcı, təbii və təsirlidir.

Tutdu sağ əlimdən zamanın əli,
Şeirimin bülbülü o vaxtdan bəlli.
Talış meşəsində Babək gövdəli,
Dəmir ağacının budağındadır [10, s.106].

Şeirin bu misrasında maraqlı məqam ondan ibarətdir ki, burada dəmir ağacı boyda olan ağacın Babəklə müqayisəsi nəticəsində yaranan heyrət və bənzərlik ideyasına diqqət çəkilir. Buradakı “dəmir ağac” milli qüdrət və qüdrət rəmzidir.

Nəbi Xəzri “Çinar ömrü” adlı şeirində çinarla bağlı şəxsi hissələrini, onda formalaşan emosional əhval-ruhiyyəni ifadə edir. Bu şeirdə o, həyatı boyu yaşadığı və yaşadığı anları bu anlayışın ehtiva etdiyi ictimai məzmun və məna ilə cilalamağı bacarır:

Çinarla dil açdı söz də, ilham da.
Yarpaqlar üstümdə qızılı kölgə.
Bir çinar ömrünü yaşamasam da,
Bir çinar səsinə yaşadım bəlkə! [6, s.54].

Akademik İsa Həbibbəyli görkəmli şairimiz Məmməd Arazın yaradıcılığında təbiət anlayışlarını araşdırarkən belə bir qiymət verir: “Məmməd Arazın daş və dağ mövzusunda bəhs edən bir çox şeirləri onun daşlar üzərindəki poetik düşüncələrindən yaranmışdır. Məmməd Arazın “Əlvida dağları”, “Dayalara, dağlara söykənən şair”, “İnsan – qayalar” şeirləri Azərbaycan poeziyasının şah əsərinə çevrilmiş ən gözəl şeirlərdəndir” [5, s.299].

Məmməd Araz çinar obrazı vasitəsilə xalqın taleyüklü qayğılarını, çətin təcrübələrini uğurla ifadə edir. Bu kontekstdə “Arazda çinar gördüm” şeiri diqqəti cəlb edir. Bu poemada çinar daş obrazı ilə birlikdə irəli sürülən əsas fikrin ifadəsi üçün bədii-estetik zəmin yaradır, onu simvolik-məcəzi xarakterli poetik obraz səviyyəsinə qaldırır, orijinallığın-qədimliyin, bütövlük və vəhdət daşıyıcısına çevrilir.

M.Araz vətənimizin dağ yamaclarında əmələ gələn qayaların hər birini vətənin keşiyində duran qəhrəman əsgərə, qayaları isə bütövlükdə vətəni müdafiə edən qüdrətli orduya bənzədir. Məşhur mütəfəkkir dərəcəsinə yüksəlmiş şair yazırdı ki, Vətən daşı olmadan vətən vətəndaşı ola bilməz. Başqalarına adi görünən daş onun üçün xəyali ölçüyə yüksəlir və sanki təbiətin bir parçası kimi bədii keyfiyyət qazanır. M. Araz “Professor Gülə məktub” şeirində sivil və ictimai-siyasi düşüncələri ilə seçilir. Xəzərin ekoloji problemləri, onun ekoloji tarazlığının korlanması şairi ciddi şəkildə narahat edirdi; O, şəhərin insanların, təbiətinin acınacaqlı taleyini düşündürürdü. Şair həm özünün, həm də qonşu dövlətlərin dənizin amansız istismarından hiddətlənərək, bölgəyə cavabdeh olan hökumət dairələrindən, eləcə də elminə dərinləndən inandığı coğrafiya professoru Güldən bu məsələnin araşdırılmasını xahiş edib.

O, Azərbaycanın təbiət və Xəzər dənizi ilə bağlı elmi məqalələrini araşdıraraq, bu məsələlərdə vətəndaş mövqeyinin vacibliyini vurğulayır.

Xəzər bir xəzinədir

Qoynu qoltuğu dolu

Bir nənədir

Yedirdir-süfrə salır

Yatırır-layla çalır

Xəzər xəzərilərin

Gözəllik adını saxlayır [7, s.6].

Təbiətə qarşı həssaslığın böyük bəla olduğunu düşünən şair Xəzərin əzəli və qədim neft yataqlarının qorunmasının vacib şərtlərdən olduğunu qeyd edir. Bu sərvətin tükənməsi gələcək nəsillər üçün çətin problemlər yarada bilər. Xalqın sərvətini gələcək üçün qoruyub saxlamaq əsl hikmətdir. Xəzər dənizinin balıq ehtiyatlarına sevgi və qayğı göstərmək bizim vətəndaşlıq borcumuzdur. Təbiətdə hər şeyin insanın rifahı üçün olması Məmməd Arazın şeirlərinin əsas mövzusunun təşkil edir. Şairə görə təbiətdə hər şey canlıdır. Təbiət həmişə təzə, gənc, gözəl və böyükdür. M.Arazın şeirlərini oxuyanda bir anlıq özünü onun yerinə qoyursan və Azərbaycanın hər daşını onun kimi sevməyə çalışırsan.

Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında mühüm yer tutan təbiətə dair lirikalarda insanla dünya münasibətlərinin daha dərinləndən bağlı olduğu görünür. Şair təbiəti təkcə insanı əhatə edən mühit, qida mənbəyi kimi deyil, həm də onun varlığının kökü kimi vəsf edir. B.Vahabzadənin şeirlərində bəşəriləşmiş təbiətlə təbiiləşmiş insan arasındakı harmoniya təsvir edilmişdir. Bu lirikanın zəngin çalarlarında təbiət min bir rənglə təsvir olunur, fəsillərin dəyişən çalarları müxtəlif mənalar daşıyır. Təbiət-insan münasibətində təbiilik bu münasibətlərin hər səviyyəsində dərinləşir və bu dərinləşmə insan idrakını yüksəldən qatlar yaradır [4, s.6].

Azərbaycan torpaqlarının füsunkar təbiəti, axar çayları, buludlar üzərində uçan dağları, ucsuz-bucaqsız çay və gölləri, ceyranlarla dolu düzənlikləri qədim zamanlardan

mütəfəkkirlərə ilham verib. Yazıçı və şairlərimiz təbiətdə və cəmiyyətdə baş verən hadisələri öz əsərlərində lentə alıb, təsvir ediblər.

Nəticə: Təbiət anlayışı ən mühüm fəlsəfi anlayışlardan biridir. Cəmiyyət, mədəniyyət, psixika, insan təbiəti və s. kimi bir çox əsas anlayışların mahiyyətini təbiətlə bağlı nəzərdən keçirmədən anlamaq mümkün deyil. Müasir, savadlı insanların şüurunda təbiət sözü iki mənə ilə əlaqələndirilir: 1) İnsanın təbii yaşayış yeri kimi, 2) ayrıca elmi tədqiqat obyektini kimi. Təbiətə heyranlıq hər bir insanın mənəvi təcrübələrinin təmizlənməsidir. Təbiət həyatın çətinliklərini dəf etməyə kömək edir, çünki insan təbiətin gözəlliyini görəndə bütün problemlər arxa planda qalır, təbiətin gözəlliyini görə bilməyən insandan daha dərin duyğular yaşayır. Bu təbiətin dəyəridir. Bədii nümunələrdə təbiət əsas funksiyaları yerinə yetirir. O, təkcə hərəkətin cərəyan etdiyi fonu deyil, həm də şairlərin daxili aləmini səciyyələndirir. Beləliklə, təbiət fərdin dünyagörüşündə məhsuldar şəkildə yenidən doğulur, onda estetik prinsip inkişaf etdirir və insanlığın və kainatın hər bir obyektinin vəhdətinə təkan verir. Təbiəti hiss etdikdə və dərk etdikdə o, bizə harmoniya və əmin-amanlıq hissi verir. Ana Təbiət bəzən bizə düşünmək sevinci və dinclik hissi bəxş etməklə onun bir parçası olduğumuzu söyləyir. Amma diqqətli və həssas qəlbli insanlara kainatın sirlərinin pərdəsini qaldırmağa kömək edir.

Ədəbiyyat

1. Abdullayev C. “Səməd Vurğun poetikası”. Bakı: Çarşıoğlu, 2015, 265 s.
2. Adışirinov K.F. “Yaqub Mahirin poetik irsi: mühiti, dövrü, həyatı və yaradıcılığı”: Monoqrafiya. Bakı: “Elm və təhsil”, 2020, 352 s.
3. Cəfərov, N. Q. “Zəlimxan Yaqub”.- Bakı: AzAtaM, - 2014. 289 s.
4. Feyziyev Cavanşir. “Adı Bəxtiyar, taleyi Azərbaycan”. Məqalə. Xalq qəzeti.- 2013.- 13 yanvar.- 44 s.
5. Həbibbəyli İ.Ə. “Ədəbi-tarixi yaddaş və müasirlik”. Bakı: Nurlan, -2007. -329 s.
6. Xəzri N.Ə. “Seçilmiş əsərləri”. Bakı: Lider, - c.1. -2004. 247 s.
7. **İbrahimov Tahir.** “Məmməd Araz poeziyasında təbiət mövzusu və ekoloji dünyagörüş” məqalə. 525-ci qəzet 2018.- 28 noyabr.- 56 s.
8. Məmməd Cəfər. “Estetik zövq haqqında”. Bakı: Şərq- Qərb, 2014, 72 s
9. Nəbiyev B. “Əhməd Cavad”. Bakı: Ozan, 2004, 121 s.
10. Rüstəm S.Ə. “Əsərləri. Şeirlər və poemalar”. Bakı: Şərq-Qərb, - c.2. -2005,. 344s.
11. Yaqub Z.Y. “Özün basdırdığın ağaca söykən”. Şeirlər: [2 cildə] /, Bakı: Bakı Şərq-Qərb, -c.1. -2010. -284 s.

ПРОТИВОРЕЧИЯ МЕЖДУ ПРИРОДОЙ И ОБЩЕСТВОМ В ПОЭЗИИ

Велиева Джейран Эльшан кызы

Резюме

В статье рассматриваются противоречия между природой и обществом в поэзии. Взаимоотношения природы и общества можно изучать в различных направлениях. Природа — это прежде всего естественное состояние человека. Люди являются частью природы, как и другие живые организмы. Отличие людей от других живых существ в том, что они — существа социальные. Взаимоотношения общества и природы охватывают использование природной среды и охрану природы — два основных вида человеческой деятельности. В статье упоминаются имена многих художников, которые в своих работах затрагивают тему взаимоотношений природы и общества, в частности, подробно рассматривается поэзия Михаила Мушфига, Ахмада Джавада, Якуба Махира,

Самеда Вургуна, Залимхана Якуба, Сулеймана Рустама, Наби Хазри, Мамеда Араза и Бахтияра Вахабзаде на эту тему, а также приводятся примеры некоторых стихотворений.

CONTRADICTIONS BETWEEN NATURE AND SOCIETY IN POETRY

Veliyeva Jeyran Elshan

Summary

The article discusses the contradictions between nature and society in poetry. The relationship between nature and society can be studied in various directions. Nature is, first of all, the natural condition of man. Man, like other living organisms, is a part of nature. What distinguishes man from other living beings is that he is a social being. The relationship between society and nature encompasses the use of the natural environment and the protection of nature, two main types of human activity. This article names many artists who deal with nature-society relations in their work, and in particular, the poetry of Mikayil Mushfig, Ahmad Javad, Yaqub Mahir, Samad Vurgun, Zalimkhan Yaqub, Suleyman Rustam, Nabi Khazri, Mammad Araz, Bakhtiyar Vahabzadeh on the subject is discussed in detail and examples of some poems are shown.

Rəyçi: f.ü.f.d. A.Rəfiyeva

Humanitar fənnlər kafedranının 07 mart 2025 iclası

Daxil olma tarixi 18 aprel 2025-ci il